

ก้าวข้าม Middle Income Trap ในแบบเกาหลีใต้

โดย นางขวัญใจ เตชเสนสกุล

ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยธุรกิจ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (EXIM BANK)

“กับดักรายได้ปานกลาง” (Middle Income Trap) เป็นปัญหาสำคัญที่ประเทศกำลังพัฒนาทุกประเทศต้องเผชิญ แม้หลายประเทศจะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจจนทำให้ประชาชนกินดีอยู่ดีได้ระดับหนึ่ง แต่ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ก็ยังไม่สามารถผันตัวเองไปสู่ประเทศที่มีรายได้ระดับสูงได้ (ตามนิยามของธนาคารโลกกำหนดด้วยการมีรายได้ต่อหัวสูงกว่า 12,746 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี) เช่นเดียวกับไทยที่แม้จะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจมาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน ไทยมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวราว 5,780 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี ซึ่งยังคงติดอยู่ใน Middle Income Trap และยังไม่มีความชัดเจนว่าจะข้ามผ่านไปได้ในอนาคตอันใกล้

หากจะยกตัวอย่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการก้าวข้าม Middle Income Trap เกาหลีใต้น่าจะเป็นประเทศที่ถูกหยิบยกมาพูดถึงบ่อยที่สุด ปัจจุบันเกาหลีใต้มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงถึง 25,597 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี ทั้งที่ไทยและเกาหลีใต้เริ่มต้นพัฒนาเศรษฐกิจอย่างจริงจังในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน (เกาหลีใต้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกปี 2503 ส่วนไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกปี 2504) แต่เกาหลีใต้กลับมีการพัฒนาประเทศอย่างก้าวกระโดด จนทำให้กลายเป็น 1 ใน 2 ประเทศของเอเชียต่อจากญี่ปุ่นที่สามารถเข้าเป็นสมาชิก OECD ได้ ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวเกิดจากการที่เกาหลีใต้ใช้ **“R&D Led Growth Model”** เป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ

ในช่วงแรกของการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม เกาหลีใต้เริ่มจากการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลัก เช่น สิ่งทอ เครื่องหนัง รองเท้า ก่อนที่จะเริ่มพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูงในรูปแบบของการรับจ้างผลิต (OEM) ให้กับบริษัทต่างชาติ อาทิ ยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นรูปแบบที่คล้ายคลึงกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ รวมถึงไทย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลเกาหลีใต้เห็นว่าหากต้องการพัฒนาประเทศในระยะยาว จำเป็นต้องมีนวัตกรรมของตัวเอง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สูงขึ้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้จากการทำ R&D จึงได้มีการจัดตั้ง Korea Institute of Science and Technology (KIST) ในปี 2509 ซึ่งถือเป็นหน่วยงานของรัฐแห่งแรกที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำ R&D ส่งผลให้การลงทุนด้าน R&D ของเกาหลีใต้เติบโตอย่างก้าวกระโดดจาก 8 ล้านดอลลาร์สหรัฐหรือคิดเป็น 0.2% ของ GDP ในปี 2508 เพิ่มขึ้นเป็น 428 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ 0.8% ของ GDP ในปี 2523 โดยในช่วงนี้ เงินลงทุนด้าน R&D ราว 65% ยังเป็นการลงทุนของภาครัฐ

การลงทุนด้าน R&D ของเกาหลีใต้มาถึงจุดเปลี่ยนที่สำคัญ เมื่อรัฐบาลต้องการสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการลงทุนด้าน R&D แทนที่ภาครัฐ จึงได้ออก National R&D Program ในปี 2525 โดยเน้นไปที่การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี และการสนับสนุนทางการเงินแก่บริษัทเอกชนที่ลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา ซึ่งการสนับสนุนดังกล่าว ทำให้การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาของภาคเอกชนขยายตัวอย่างรวดเร็ว และก้าวเข้ามามีบทบาทแทนที่การลงทุนจากภาครัฐ ปัจจุบันเกาหลีใต้ลงทุนด้าน R&D เป็นเม็ดเงินสูงถึง 5 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี คิดเป็นสัดส่วนต่อ GDP ราว 4% สูงที่สุดในโลก โดยกว่า 70% ของการลงทุนด้าน R&D ทั้งหมดมาจากภาคเอกชน

ในปัจจุบันคงไม่มีใครไม่รู้จักบริษัทซัมซุง ซึ่งเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่สัญชาติเกาหลีใต้ ผู้ผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์รายใหญ่อันดับต้นๆ ของโลก และถือเป็นหนึ่งในบริษัทที่ประสบความสำเร็จที่สุดในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งกลยุทธ์สำคัญของซัมซุงในการพัฒนาองค์กรก็คือการใช้ R&D เป็นกลไกขับเคลื่อน ในปี 2554 ซัมซุงมีพนักงานทั่วโลกทั้งสิ้นราว 2.2 แสนคน ในจำนวนนี้ราว 5.5 หมื่นคนหรือ 25% ของพนักงานทั้งหมด เป็นพนักงานในแผนก R&D มากกว่าบุคลากรด้าน R&D ของไทยทั้งประเทศที่มีอยู่ราว 5.3 หมื่นคน ขณะที่ซัมซุงมีค่าใช้จ่ายด้าน R&D ในปี 2554 คิดเป็นเงินไทยราว 2.7 แสนล้านบาท มากกว่าค่าใช้จ่ายด้าน R&D ของไทยในปีเดียวกันซึ่งอยู่ที่ราว 4 หมื่นล้านบาท

จากการลงทุนด้าน R&D จำนวนมาก ส่งผลให้เกาหลีใต้ถือเป็นหนึ่งในผู้นำด้านนวัตกรรมของโลก และทำให้สินค้าของเกาหลีใต้มีความสามารถในการแข่งขันสูง ทั้งนี้ สินค้าส่งออกของเกาหลีใต้มีส่วนแบ่งในตลาดโลกเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยในปี 2556 มูลค่าส่งออกของเกาหลีใต้สูงถึง 559,632 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีส่วนแบ่งตลาดราว 3% ของมูลค่าส่งออกทั่วโลก เพิ่มขึ้นจากปี 2551 ซึ่งมีส่วนแบ่งตลาดราว 2.5% เทียบกับมูลค่าส่งออกของไทยในปี 2556 ที่มีส่วนแบ่งตลาดราว 1.2% ของมูลค่าส่งออกทั่วโลก คงที่ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา